

DOI https://doi.org/10.32782/naoma-bulletin-2026-6-5
УДК 711.4:725.21(100)
ORCID ID: 0000-0002-4211-0676

Орест Гірний
PhD, викладач кафедри архітектурного проєктування
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
orest.hirnyi@naoma.edu.ua

ЕВОЛЮЦІЯ РИНКОВИХ ПРОСТОРІВ: ВІД АНТИЧНОСТІ ДО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню генези й еволюції ринкових просторів як важливих елементів міського середовища та чинників містобудівного розвитку. Розглянуто особливості формування ринків у давніх цивілізаціях Індії, Китаю, Стародавньої Греції та Стародавнього Риму, проаналізовано їхні планувальні структури, функціональну організацію та роль у суспільно-економічному житті міст. Особливу увагу приділено впливу Великого шовкового шляху на розвиток торговельних зв'язків між Сходом і Заходом та поширення ринкових моделей у межах євразійського простору. ***Метою дослідження*** є аналіз історичних передумов виникнення та розвитку ринкових просторів у цивілізаціях Індії, Китаю, Стародавньої Греції, Стародавнього Риму та Київської Русі, а також виявлення закономірностей формування їхніх планувальних структур і впливу міжнародних торговельних шляхів на розвиток міст. ***Методи дослідження.*** У дослідженні використано історико-порівняльний, системний, типологічний та історико-містобудівний методи. Аналіз базується на вивченні археологічних, історичних та архітектурно-містобудівних джерел, присвячених розвитку торговельних просторів у різних цивілізаціях. ***Результати дослідження.*** Встановлено, що розвиток ринкових просторів відбувався відповідно до соціально-економічних і культурних особливостей кожної цивілізації. Виявлено основні типи планувальних структур ринків: лінійно-квартальний (Індія), регулярний квартальний (Китай), центричний (Греція), форумно-комплексний (Рим) та площинно-лінійний (Київська Русь). Визначено роль Великого шовкового шляху як чинника інтеграції локальних ринків у міжнародну торговельну систему. Обґрунтовано значення ринків як містоутворюючих елементів, що впливали на формування транспортної інфраструктури, громадських просторів і функціональної структури міст. ***Висновки.*** Еволюція ринкових просторів демонструє поступовий перехід від локальних місць обміну до складних багатофункціональних торговельних центрів. Незважаючи на регіональні відмінності, ринки виступали важливими чинниками урбанізації, розвитку міжнародної торгівлі та формування міського середовища. Історичний досвід організації ринкових просторів залишається актуальним для сучасної архітектурної та містобудівної практики.

Ключові слова: ринковий простір, базар, агора, форум, Шовковий шлях, Київська Русь, Поділ, містобудування, торгівля, урбанізація.

Orest Hirnyi
PhD, Lecturer at the Department of Architectural Design
National Academy of Fine Arts and Architecture
orest.hirnyi@naoma.edu.ua

THE EVOLUTION OF MARKET SPACES: FROM ANTIQUITY TO THE MIDDLE AGES

Abstract. The article is devoted to the study of the genesis and evolution of market spaces as important elements of the urban environment and factors of urban development. The paper examines the peculiarities of market formation in the ancient civilizations of India, China, Ancient Greece, and Ancient Rome, analyzes their spatial planning structures, functional organization, and role in the socio-economic life of cities. Particular attention is paid to the influence of the Silk Road on the development of trade relations between East and West and the dissemination of market models across the Eurasian region. ***Purpose.*** The purpose of the study is to analyze the historical prerequisites for the emergence and development of market spaces in the civilizations of India, China, Ancient Greece, Ancient Rome, and Kyivan Rus, as well as to identify patterns in the formation of their planning structures and the influence of international trade routes on urban development. ***Research methods.*** The study employs historical-comparative, systemic, typological, and historical-urban planning methods. The analysis is based on the examination of archaeological, historical, and architectural-urban planning sources related to the development of market spaces in various civilizations. ***Results.*** The study establishes that the development of market spaces was determined by the socio-economic and cultural characteristics of each civilization. The main types of market planning structures were identified: linear-block structure (India), regular block structure (China), centralized structure (Greece), forum-complex structure (Rome), and areal-linear structure (Kyivan Rus). The role of the Silk Road as a factor integrating local markets into the international trading system was determined. The significance of markets as city-forming elements influencing the development of transport infrastructure, public spaces, and the functional structure of cities is substantiated. ***Conclusions.*** The evolution of market spaces demonstrates a gradual transition from local exchange areas to complex multifunctional commercial centers. Despite regional differences, markets acted as important drivers of urbanization, international trade development, and urban environment formation. The historical experience of organizing market spaces remains relevant for contemporary architectural and urban planning practice.

Key words: market space, bazaar, agora, forum, Silk Road, Kyivan Rus, Podil, urban planning, trade, urbanization.

Постановка проблеми. Ринки належать до найдавніших елементів міського середовища та відіграють важливу роль у формуванні просторової структури поселень. За всю історію вони були не лише місцями економічного обміну, але й осередками суспільного, культурного та політичного життя. Виникнення й розвиток ринків безпосередньо пов'язані з процесами урбанізації, розвитком ремесел, міжнародної торгівлі та транспортних мереж.

Сучасні дослідження громадських і торговельних просторів дедалі частіше звертаються до історичного досвіду організації ринків, оскільки чимало принципів їхнього функціонування і досі зберегли актуальність. Особливого значення набуває вивчення еволюції ринкових просторів як передумови формування сучасних торговельних центрів, громадських площ та багатофункціональних міських комплексів.

Актуальність дослідження. В умовах трансформації сучасних міст та пошуку нових моделей організації громадських просторів актуальним є дослідження історичних закономірностей розвитку ринків як складової міського середовища. Аналіз еволюції ринкових просторів дає змогу виявити принципи їхньої інтеграції у структуру міста, а також визначити особливості взаємодії між торгівлею, транспортом та громадськими функціями.

Особливу цінність становить вивчення ринків у контексті міжнародних торговельних мереж, зокрема Великого шовкового шляху, який упродовж багатьох століть забезпечував економічні й культурні зв'язки між Сходом і Заходом. Дослідження цих процесів є важливим для розуміння історичних передумов формування сучасних торговельних і громадських просторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку ринкових просторів висвітлена в роботах багатьох зарубіжних та вітчизняних дослідників. Значний внесок у вивчення взаємозв'язку між містобудівною структурою і торговельною діяльністю зробив С. Костоф (Spiro Kostof) у праці «Форма міста: міські моделі та значення крізь історію» («The City Shaped: Urban Patterns and Meanings Through History»), де розглянуто еволюцію міських форм і роль громадських просторів у розвитку міст [1, с. 45].

Особливості функціонування агор Стародавньої Греції досліджував Джон МакК. Кемп II (John McK. Camp II) у роботі «Афінська Агора: Розкопки в серці класичних Афін» («The Athenian Agora: Excavations in the Heart of Classical Athens») [2, с. 112]. Римські торговельні простори та форуми висвітлені у працях А. Кларідж (Amanda Claridge) [3, с. 78] та П. Занкера (Paul Zanker) [4, с. 96]. Питання розвитку китайських ринків розкрито у дослідженнях Ж. Жерне (Jacques Gernet) [5, с. 67] та М. Елвіна (Mark Elvin) [6, с. 54], індійських базарів – у праці професора А. Бешема (Arthur Llewellyn Basham) «Диво, яким була Індія» («The Wonder That Was India. New Delhi») [7, с. 101] та давньоіндійському трактаті «Наука про державне управління» («Arthashastra») [8, с. 34].

Вагоме значення для дослідження торговельних зв’язків має аналіз Великого шовкового шляху, представлений у працях В. Гансен (Valerie Hansen) [9, с. 23] та П. Франкопана (Peter Frankopan) [10, с. 41].

Розвиток Київської Русі як важливого торговельного центру досліджували П. Толочко [11, с. 56], М. Брайчевський [12, с. 72], а також Б. Єрофалов-Пилипчак, який у праці «Київський Поділ. Архітектурний розвиток міського середовища» [13, с. 39], особливу увагу приділив ролі Подолу і торговельних просторів у формуванні історичної структури Києва. Просторову організацію давньоруського Подолу досліджує С. Тараненко. Автор розглянув формування та розвиток планувальної структури, простежуючи взаємозв’язок між міською забудовою, торговельними осередками та основними напрямками комунікацій Подолу [14, с. 63]. Окремий напрям становлять дослідження автора цієї статті, присвячені еволюції ринкових просторів від античності до середньовіччя, де торгівлю розглянуто не лише як місце, але й як елемент міської структури, який впливає на формування громадських просторів, транспортних зв’язків та функціональної організації міста [15 с. 322]. Отже, праці зазначених дослідників дають змогу розглядати розвиток ринкових просторів Київської Русі у взаємозв’язку з планувальною структурою міста, торговельними мережами та формуванням громадських і транспортних зв’язків.

Попри значну кількість досліджень, питання порівняльного аналізу планувальних структур ринків різних цивілізацій та їхнього впливу на розвиток міст потребує подальшого узагальнення.

Метою дослідження є виявлення закономірностей формування й розвитку ринкових просторів у цивілізаціях Індії, Китаю, Стародавньої Греції,

Стародавнього Риму та Київської Русі, визначення особливостей їхньої планувальної організації та з'ясування ролі міжнародних торговельних шляхів у процесах містобудівного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Ринкові простори виникли одночасно з формуванням перших міських поселень та розвитком товарно-грошових відносин. У різних цивілізаціях вони набували специфічних архітектурно-планувальних форм, однак їхня основна функція залишалася незмінною – забезпечувати обмін товарами та інформацією, а також підтримувати соціальну взаємодію населення.

Найдавніші форми організованої торгівлі простежуються у містах Стародавньої Індії. Археологічні дослідження міст цивілізації Інду, зокрема Мохенджо-Даро (Mohenjo-daro) та Хараппа (Harappa), свідчать про існування розвиненої системи вулиць і кварталів, у межах яких здійснювалася торговельна діяльність. У подальші періоди розвитку індійських міст важливу роль відігравали базари, що формувалися вздовж головних транспортних шляхів і ставали центрами економічного життя. У трактаті «Артхашастра» містяться відомості про державне регулювання торгівлі, організацію торговельних кварталів та контроль за якістю товарів, що свідчить про високий рівень просторової та адміністративної організації ринків.

У Стародавньому Китаї ринки були важливим елементом міської структури та перебували під контролем державної влади. Вже за часів династії Хань торговельні простори розміщувалися у спеціально відведених міських районах і функціонували відповідно до встановленого розкладу. Значного розвитку вони набули в період династій Тан і Сун, коли розширення міжнародної торгівлі сприяло формуванню великих комерційних центрів. Особливістю китайських ринків була їхня інтеграція у регулярну планувальну структуру міст, де торговельні квартали часто відокремлювалися від житлових районів і поєднувалися з транспортними артеріями.

Важливим чинником розвитку ринкових просторів у країнах Азії став Великий шовковий шлях. Торговельні міста, розташовані вздовж цього маршруту, виконували функції транзитних центрів, де відбувався обмін товарами, технологіями й культурними традиціями між Сходом і Заходом. Ринки таких міст поступово перетворювалися на багатофункціональні комплекси, що поєднували торговельні, ремісничі, складські та громадські функції.

Перші організовані форми торгівлі виникли ще в ранніх міських цивілізаціях. На території Індії археологічні дослідження міст Мохенджо-Даро та Хараппа свідчать про існування спеціалізованих торговельних зон уже в III тисячолітті до н.е. Розвинена система вулиць, складських приміщень, стандартизованих ваг і мір вказує на високий рівень організації обміну товарами. Торгівля здійснювалася як усередині регіону, так і з іншими цивілізаціями Месопотамії та Перської затоки.

У період середньовіччя індійські ринки набули форми класичного східного базару. Особливо інтенсивно цей процес відбувався під час правління мусульманських султанатів та імперії Великих Моголів (Mughal Empire). Базари формувалися як мережа вузьких торговельних вулиць із чіткою спеціалізацією за видами товарів і ремесел.

На відміну від античних ринків, де домінувала громадська функція, індійські базари були насамперед осередками економічної діяльності. Водночас вони залишалися важливими місцями соціальної взаємодії, культурного обміну та поширення інформації. Яскравим прикладом є Чандні-Човк (Chandni Chowk), який став одним із найбільших торговельних центрів Південної Азії.

Таблиця 1

Основні етапи розвитку торговельних просторів у світовій історії

Період	Цивілізація	Тип простору	Характеристика
2600–1900 рр. до н.е.	Давня Індія (цивілізація Інду)	Ранні базари та торговельні квартали	Торгівля в містах Мохенджо-Даро та Хараппа; одні з найдавніших відомих організованих ринків.
1600–200 рр. до н.е.	Давній Китай	Міські ринки (*shi*)	Формування спеціалізованих ринкових кварталів, державне регулювання торгівлі.
VIII–V ст. до н.е.	Стародавня Греція	Агора	Центральний громадсько-торговельний простір поліса.
VI ст. до н.е. – V ст. н.е.	Стародавній Рим	Форум	Багатофункціональний адміністративно-торговельний центр міста.
IX–XIII ст. н.е.	Київська Русь	Торговельні площі та торги	Ринки на міжнародних шляхах між Сходом і Заходом.

Для індійських базарів характерною була лінійно-квартальна структура. На думку А. Бешема, міста Індії історично розвивалися навколо ремісничих і торговельних вулиць, де кожна група купців або ремісників займала окремий квартал [7, с. 101]. Подібну організацію торгівлі також описано в «Arthashastra» [8, с. 34], де згадуються спеціалізовані ринкові райони, контроль за діяльністю купців та регулювання торгівлі з боку держави. Таким чином, індійський базар формувався як мережа взаємопов'язаних торговельних вулиць без чітко визначеного центрального простору.

У Китаї ринки досягли найбільшого розвитку за часів династій Хань (Han), Тан (Tang) та Сун. Важливу роль у цьому процесі відіграло функціонування Великого шовкового шляху (Silk Road), який поєднав Китай із Центральною Азією, Індією, Близьким Сходом і Європою.

Китайські міста характеризувалися високим рівнем організації торговельного простору. Держава контролювала місця торгівлі, систему оподаткування, стандарти якості товарів та діяльність купців. Проте в період династії Сун спостерігалося послаблення адміністративних обмежень, що сприяло активному розвитку приватної торгівлі, появі нічних ринків і спеціалізованих торговельних кварталів.

Китайська модель ринку суттєво відрізнялася від індійської. Як зазначає Ж. Жерне, китайські міста мали чітко структуровані ринкові квартали, інтегровані в загальну систему міського планування [5, с. 67]. Подібної позиції дотримується і М. Елвін наголошуючи, що держава активно контролювала просторову організацію ринків, регламентувала торговельну діяльність і визначала місця розташування торговельних районів [6, с. 54]. Це дає змогу розглядати китайський ринок як один із перших прикладів спеціалізованого комерційного кварталу в історії містобудування.

Таким чином, якщо в Індії торговельні простори виникали переважно як результат природного розвитку ремесел і місцевого обміну, то в Китаї їхнє формування відбувалося в умовах більш централізованого державного регулювання.

Важливим етапом еволюції торговельних просторів став розвиток античних цивілізацій Греції та Риму. Саме тут ринок уперше перетворюється не лише на економічний, але й на політичний, адміністративний та культурний центр міста.

У Стародавній Греції основною формою міського ринку була агора. Найвідомішим прикладом є Афінська агора (Ancient Agora of Athens), яка виконувала функції торговельного майданчика, місця громадських зборів, політичних дискусій та культурного життя. На агорі здійснювався продаж сільськогосподарської продукції, ремісничих виробів, імпортних товарів, а також укладалися торговельні угоди між купцями різних регіонів Середземномор'я.

Особливістю грецької агори було поєднання економічної та суспільної функцій. Саме тут відбувалося формування громадянського суспільства полісу, що надавало ринку значення не лише торговельного, але й соціально-політичного інституту.

У Стародавній Греції ринок набув форми агори – центральної міської площі, що поєднувала торговельні, політичні та громадські функції. Археолог і дослідник Джон МакК. Камп II підкреслює, що агора була серцем поліса та місцем концентрації громадського життя. Торгівля відбувалася по периметру відкритого простору, тоді як центральна частина використовувалася для громадських зборів і політичної діяльності [2, с. 112]. На його думку, така структура стала одним із перших прикладів багатофункціонального громадського простору в історії міст.

Подальший розвиток ринкових структур відбувся у Стародавньому Римі. Центральним простором міста став Римський Форум (Roman Forum), який об'єднував функції ринку, адміністративного центру та місця громадського життя. З розширенням Римської держави торговельна діяльність набувала дедалі більшого масштабу: виникали спеціалізовані ринки продовольства, худоби, ремісничої продукції та імпортних товарів.

Високий рівень розвитку транспортної інфраструктури, мережа доріг і морських шляхів забезпечували постачання товарів з усіх провінцій імперії. Одним із найрозвиненіших торговельних комплексів античного світу став Ринок Траяна (Trajan's Market), який багато дослідників вважають праобразом сучасних торговельних центрів.

Подальший розвиток центричної моделі ринку відбувся у Стародавньому Римі. На думку А. Кларідж, римський форум поєднував торговельні площі, адміністративні споруди, громадські будівлі та культові об'єкти в єдину систему міського центру [3, с. 78]. Водночас П. Занкер звертає увагу на поступову спеціалізацію римських торговельних просторів, що призвело до появи окремих ринків для різних категорій товарів [4, с. 96].

Для роздрібної мережі Стародавнього Риму характерні як постійні ринки макелла (macella), так і періодичні ринки різної частоти – нундіне (nundinae) та меркатус (mercatus).

Ринки макелла – це були спеціально збудовані криті продовольчі ринки, які спеціалізувалися насамперед на торгівлі м'ясом і рибою; цікаво, що риба нерідко продавалася через аукціон.

Щодо нундіне, то вони продовжували функціонувати в Римі щонайменше в період правління династії Юліїв–Клавдіїв, але про їхню структуру та організацію відомо небагато. Вважають, що вони й надалі відігравали важливу роль у забезпеченні населення свіжими фруктами та овочами, а також, імовірно, до I століття н. е. дедалі більше виконували оптові торговельні функції.

Натомість меркатус, що проводився під час свята Сигілларії (Sigillaria), мав другорядне значення для системи роздрібної торгівлі Риму. Його основним завданням було задоволення місцевого попиту на товари, які продавали під час релігійних святкувань у місті.

Подальший розвиток ринкових систем Євразії був тісно пов'язаний із формуванням міжконтинентальних торговельних маршрутів, найважливішим серед яких став Великий шовковий шлях. На думку В. Гансен, це була не одна дорога, а мережа взаємопов'язаних шляхів, що об'єднувала міста та ринки Євразії [9, с. 23]. Авторка підкреслює, що торгівля між Китаєм, Індією, Близьким Сходом, Середземномор'ям і Східною Європою сприяла виникненню нових міських центрів і розвитку ринкових площ. Саме Шовковий шлях уперше сформував масштабну систему економічних зв'язків між основними регіонами Євразії.

Китай та Індія стали ключовими центрами міжнародної торгівлі, постачаючи шовк, чай, порцеляну, спеції, коштовне каміння, тканини та ремісничі вироби. Через держави Центральної Азії і Близького Сходу ці товари надходили до античних міст, де реалізовувалися на агорах Стародавньої Греції та форумах Стародавнього Риму, сприяючи розвиткові міжнародної торгівлі.

У IX–XIII століттях до цієї системи була інтегрована Київська Русь. Не зважаючи на те, що основні маршрути Великого шовкового шляху не проходили безпосередньо її територією, руські землі брали активну участь у транзитній торгівлі через Чорноморський регіон, Волзький торговельний шлях і шлях «із варягів у греки». Завдяки вигідному географічному розташуванню Київська Русь стала посередником між Північною Європою, Візантією та східними ринками, а Київ, Чернігів, Переяслав і Новгород перетворилися на важливі торговельні центри.

На ринки Київської Русі надходили шовк, прянощі, ювелірні вироби, скляний посуд і коштовне каміння, тоді як руські купці експортували хутро, віск, мед, шкіру та ремісничу продукцію. Археологічні знахідки арабських дирхемів підтверджують активну участь руських земель у міжнародній торгівлі та розвиток грошового обігу.

Планувальна структура ринків формувалася під впливом міжнародної торгівлі і природних транспортних шляхів. За дослідженнями П. Толочка та М. Брайчевського [11, с. 56; 12, с. 72], торговельні площі розташовувалися біля річкових пристаней і головних торговельних маршрутів, поєднуючи відкриті площі, торговельні ряди, склади та ремісничі квартали.

Особливо показовим є розвиток Подолу в Києві. За Б. Єрофаловим, він сформувався як самостійне ремісничо-торговельне ядро міста, розвиток якого визначався діяльністю пристаней і міжнародною торгівлею [13, с. 39]. Ринкові площі виникали біля транспортних вузлів, а мережа вулиць формувалася відповідно до напрямків руху товарів, що робить Київ подібним до інших великих торговельних центрів Євразії. Дослідник також висуває дискусійну гіпотезу про можливий зв'язок Подолу з античним поселенням Азагарій, згаданим Клавдієм Птолемеєм.

Таким чином, ринки Київської Русі стали важливою ланкою еволюції торговельних просторів, що простежується від базарів Індії та Китаю через агори Стародавньої Греції й форуми Риму до середньовічних міст Східної Європи. В усіх цих цивілізаціях ринок був не лише місцем торгівлі, але й важливим чинником формування міської структури та розвитку громадського простору.

Висновки і перспективи використання результатів дослідження. Аналіз розвитку базарів Індії, ринків Китаю, агор Стародавньої Греції та форумів Стародавнього Риму свідчить про те, що торговельні простори еволюціонували від локальних місць обміну до ключових елементів міської структури. Незважаючи на відмінності між цивілізаціями, простежуються спільні закономірності їхнього розвитку: розширення функцій, зростання ролі в організації міського середовища та поступова інтеграція в міжнародні торговельні мережі. Важливим чинником цих процесів став Великий шовковий шлях, який сприяв не лише переміщенню товарів, але й поширенню економічних, культурних та просторових моделей організації ринків.

Дослідження засвідчує, що чимало принципів функціонування історичних ринків не втратили актуальності й досі. Концентрація торгівлі у транспортних вузлах, поєднання комерційних і громадських функцій, спеціалізація торговельних зон та їхня інтеграція у структуру міста характерні як для давніх ринкових просторів, так і для сучасних торговельних центрів, логістичних комплексів і громадських просторів.

Отже, сучасні торговельні простори доцільно розглядати як результат багатовікового розвитку ринкових систем. Історичний досвід формування базарів, агор, форумів і торговельних площ став підґрунтям для виникнення сучасних моделей організації торгівлі та громадського життя, що підтверджує спадковість процесів містобудівного та економічного розвитку.

Інформація про використання штучного інтелекту. *Під час підготовки статті інструменти штучного інтелекту використовувалися виключно для мовного редагування, перевірки граматики, перекладу або інших допоміжних завдань, без використання згенерованих ними об'єктів як результатів академічної діяльності.*

Список використаних джерел

1. Kostof S. The City Shaped: Urban Patterns and Meanings Through History. London : Thames & Hudson, 1991. 352 p.
2. Camp J. McK. II. The Athenian Agora: Excavations in the Heart of Classical Athens. London : Thames & Hudson, 1986. 240 p.
3. Claridge A. Rome: An Oxford Archaeological Guide. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 2010. 576 p.
4. Zanker P. The Power of Images in the Age of Augustus. Ann Arbor : University of Michigan Press, 1988. 385 p.
5. Gernet J. Daily Life in China on the Eve of the Mongol Invasion, 1250–1276. Translated by H. M. Wright. Stanford : Stanford University Press, 1962. 247 p.
6. Elvin M. The Pattern of the Chinese Past. Stanford : Stanford University Press, 1973. 384 p.
7. Basham A. L. The Wonder That Was India. New Delhi : Rupa & Co., 1994. 585 p.
8. Kautilya. Arthashastra / translated by R. Shamasastry. Mysore : Mysore Printing and Publishing House, 1915. 534 p.
9. Hansen V. The Silk Road: A New History. Oxford : Oxford University Press, 2012. 304 p.
10. Frankopan P. The Silk Roads: A New History of the World. London : Bloomsbury Publishing, 2015. 636 p.
11. Толочко П. П. Давній Київ. Київ : Наукова думка, 1983. 312 с.
12. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі. Київ : Наукова думка, 1988. 261 с.
13. Єрофалов-Пилипчак Б. О. Київський Поділ. Архітектурний розвиток міського середовища. Київ : А+С, 2020. 624 с.
14. Тараненко С. П. Планувальна структура давньоруського Подолу Києва: формування та розвиток / Вч. ред. М. А. Сагайдак. Інститут археології НАН України; Центр археології Києва ІА НАН України. – Варшава, 2016. – 164 с.
15. Гірний О. Зародження архітектури київських ринків: простори історії, обміну й архітектурного мислення. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2025. № 74. С. 319–328. DOI: https://doi.org/10.32347/2077-3455.2025.74.319-328

References

1. Kostof, S. (1991). *The city shaped: Urban patterns and meanings through history*. Thames & Hudson [in English].
2. Camp, J. McK. II. (1986). *The Athenian Agora: Excavations in the heart of classical Athens*. Thames & Hudson [in English].
3. Claridge, A. (2010). *Rome: An Oxford archaeological guide* (2nd ed.). Oxford University Press [in English].
4. Zanker, P. (1988). *The power of images in the age of Augustus.* University of Michigan Press [in English].
5. Gernet, J. (1962). *Daily life in China on the eve of the Mongol invasion*, 1250–1276 (H. M. Wright, Trans.). Stanford University Press [in English].
6. Elvin, M. (1973). *The pattern of the Chinese past*. Stanford University Press [in English].
7. Basham, A. L. (1994). *The wonder that was India.* Rupa & Co [in English].
8. Kautilya. (1915). *Kautilya's Arthashastra* (R. Shamasastry, Trans.). Mysore Printing and Publishing House [in English].
9. Hansen, V. (2012). *The Silk Road*: *A new history*. Oxford University Press [in English].
10. Frankopan, P. (2015). *The Silk Roads: A new history of the world*. Bloomsbury Publishing [in English].
11. Tolochko, P. P. (1983). *Davnii Kyiv* [Ancient Kyiv]. Naukova dumka [in Ukrainian].
12. Braichevskyi, M. Yu. (1988). *Utverdzhennia khrystyianstva na Rusi* [The Establishment of Christianity in Rus]. Naukova dumka [in Ukrainian].
13. Yerofalov-Pylypchak, B. O. (2020). *Kyivskyi Podil. Arkhitekturnyi rozvytok miskoho seredovyshcha* [Kyiv Podil. Architectural Development of the Urban Environment]. A+S [in Ukrainian].
14. Taranenko, S. P. (2016). *Planuvalna struktura davnoruskoho Podolu Kyieva: Formuvannia ta rozvytok* [Planning structure of the Old Rus Podil of Kyiv: Formation and development]. Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences of Ukraine; Center of Archaeology of Kyiv of the Institute of Archaeology of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].
15. Hirnyi, O. (2025). Zarodzhennia arkhitektury Kyivskykh rynkiv: Prostory istorii, obminu y arkhitekturnoho myslennia [The emergence of Kyiv markets architecture: Spaces of history, exchange, and architectural thinking]. *Suchasni problemy Arkhitektury ta Mistobuduvannia*, (74), 319–328. https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.63.67-76 [in Ukrainian].

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 09.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 12.11.2026